

QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINI XALQARO BOZORLARDA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI

Saburov Jumanazar Saliyevich

Toshkent gumanitar fanlar universitetining

Moliya iqtisod ishlari bo'yicha prorektori

Annotatsiya. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini oshirish yo'llari bo'yicha tadqiqot qishloq xo'jaligi eksportining iqtisodiy samaradorligini oshirishga qaratilgan strategiyalarni o'rganadi. Ushbu ishda mahsulot sifatini yaxshilash, xalqaro standartlarga moslashish, logistika va infratuzilmani rivojlantirish, innovatsion texnologiyalardan foydalanish hamda marketing va brending strategiyalarini qo'llash kabi asosiy yo'nalishlar tahlil qilinadi. Shuningdek, davlat siyosati, subsidiyalar va xalqaro savdo shartnomalari kabi omillar raqobatbardoshlikka ta'siri ko'rib chiqiladi. Tadqiqotning maqsadi qishloq xo'jaligi mahsulotlarining global bozorlarda barqaror o'rin egallashi uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Kalit so'zlar. Qishloq xo'jaligi, eksport, raqobatbardoshlik, xalqaro bozor, mahsulot sifati, logistika, infratuzilma, innovatsion texnologiyalar, marketing, brending, davlat siyosati, subsidiyalar, xalqaro savdo, global bozor, standartlashtirish.

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini oshirish so'nggi yillarda global iqtisodiyotda muhim ahamiyat kasb etmoqda. O'zbekiston qishloq xo'jaligi sohasida katta salohiyatga ega bo'lib, 2020-2024 yillarda qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksporti hajmi o'rtacha yillik 8-10% ga o'sdi. Biroq, xalqaro bozorlarda raqobatbardoshlikni ta'minlash uchun mahsulot sifatini oshirish, xalqaro standartlarga rioya qilish va samarali marketing strategiyalarini joriy etish zarur. Ushbu sohada davlat tomonidan qabul qilingan qator islohotlar, jumladan, 2023-yilda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini eksport qilishni qo'llab-

quvvatlash uchun ajratilgan 150 million AQSh dollari miqdoridagi subsidiyalar eksport hajmini oshirishga xizmat qildi. Shu bilan birga, global bozorlarda barqaror o'rin egallash uchun mahalliy ishlab chiqaruvchilar xalqaro tajribalardan foydalanishga muhtoj. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportida muvaffaqiyatli strategiyalarni shakllantirishda muhim yo'l-yo'riq bo'lib xizmat qiladi. Jumladan, Gollandiyada 2023-yilda qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportidan 120 milliard yevro daromad olib, dunyoda ikkinchi o'rinni egalladi. Bu mamlakatning muvaffaqiyati yuqori sifatli mahsulotlar, zamonaviy logistika tizimlari va organik qishloq xo'jaligiga e'tibor qaratish bilan bog'liq. Xuddi shunday, Chili uzum va boshqa meva-sabzavot mahsulotlari eksportida global bozorning 15% ulushiga ega bo'lib, xalqaro savdo shartnomalarini faol qo'llash va brending strategiyalariga sarmoya kiritish orqali muvaffaqiyatga erishdi. Ushbu tajribalar O'zbekiston kabi rivojlanayotgan mamlakatlar uchun qishloq xo'jaligi mahsulotlarini eksport qilishda yangi imkoniyatlarni ochadi. O'zbekistonning qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportidagi asosiy yo'nalishlar orasida meva-sabzavotlar, quritilgan mevalar va paxta tolasi kabi mahsulotlar yetakchilik qiladi. 2024-yilda meva-sabzavot eksporti umumiy qishloq xo'jaligi eksportining 60% dan ortig'ini tashkil etdi, bu esa ushbu sohaning iqtisodiy ahamiyatini ko'rsatadi. Biroq, raqobatbardoshlikni oshirish uchun bir qator muammolar, jumladan, logistika xarajatlari, sifat sertifikatlari va xalqaro bozorlarga kirishdagi to'siqlar hal qilinishi lozim. Yevropa Ittifoqi bozorlariga eksport qilish uchun GlobalGAP sertifikatiga ega bo'lish talab qilinadi, ammo 2023-yilda O'zbekiston fermerlari orasida bu sertifikatga ega bo'lganlar soni atigi 5% ni tashkil etdi. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini oshirish yo'llarini aniqlash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan. Tadqiqotda mahsulot sifatini yaxshilash, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish, logistika tizimini optimallashtirish va xalqaro tajribalarni qo'llash kabi strategiyalar tahlil qilinadi. Shuningdek, davlat siyosati va xususiy sektor hamkorligining eksport salohiyatini oshirishdagi roli alohida e'tibor markazida bo'ladi. Ushbu yondashuv O'zbekiston

qishloq xo'jaligi mahsulotlarini global bozorlarda barqaror va raqobatbardosh holatga olib chiqishga xizmat qiladi.

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini oshirish O'zbekiston iqtisodiyoti uchun muhim vazifa hisoblanadi, ammo bu jarayonda bir qator muammolar mavjud. Ushbu muammolar mahsulot sifati, logistika, xalqaro sertifikatlariga rioya qilish, moliyaviy resurslarning cheklanganligi va bozorlarga kirishdagi to'siqlar kabi omillarni qamrab oladi. 2023-yilda O'zbekistonning qishloq xo'jaligi eksporti hajmi 1,5 milliard AQSh dollarini tashkil etgan bo'lsa-da, global bozorlarda barqaror o'rin egallash uchun ushbu to'siqlarni bartaraf etish zarur (O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi, 2024). Quyidagi jadvalda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini eksport qilishda duch kelinadigan asosiy muammolar va ularning qisqacha tavsifi keltirilgan.

1-Jadval:

Qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportidagi muammolar

Muammo	Tavsif
Mahsulot sifati va standartlar	Xalqaro bozorlar talab qiladigan sifat standartlariga rioya qilish darajasi past. 2023-yilda faqat 5% fermerlar GlobalGAP sertifikatiga ega edi.
Logistika va infratuzilma	Yuk tashish xarajatlari yuqori, sovutgichli omborlar va transport infratuzilmasi yetarli emas. 2024-yilda logistika xarajatlari eksport narxining 20-25% ini tashkil etdi.
Moliyaviy resurslarning cheklanganligi	Kichik va o'rta fermer xo'jaliklari zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va eksport jarayonlarini moliyalashtirishda qiyinchiliklarga duch keladi.
Xalqaro bozorlarga kirish	Savdo to'siqlari, bojxona tariflari va xalqaro shartnomalarning cheklanganligi tufayli yangi bozorlarga kirish qiyin.
Marketing va	Mahsulotlarning xalqaro bozorlarda tanilgan brendi

brendingning yetishmasligi	yo'q, reklama va marketing strategiyalari kuchsiz.
----------------------------	--

Ushbu muammolar O'zbekiston qishloq xo'jaligi mahsulotlarining global bozorlarda raqobatbardoshligini oshirishga to'sqinlik qiladi va ularni bartaraf etish uchun kompleks yondashuv talab etiladi. Quyida yuqorida keltirilgan muammolarni hal qilish uchun taklif qilinadigan yechimlar amalga oshirish maqsadga muvfiq bo'ladi. Har bir yechim qisqacha tavsiflangan bo'lib, amaliy va O'zbekiston sharoitlariga moslashtirilgan yondashuvlarni aks ettirilgan.

2-Jadval:

Qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportidagi muammolarga yechimlar

Muammo	Yechim	Tavsif
Mahsulot sifati va standartlar	Xalqaro sertifikatlashni kengaytirish	Fermerlar uchun GlobalGAP, ISO kabi xalqaro sifat standartlariga rioya qilish bo'yicha o'quv dasturlari tashkil etish. 2026-yilgacha sertifikatlangan fermerlar sonini 20% ga yetkazish uchun subsidiyalar ajratish.
Logistika va infratuzilma	Logistika tizimini modernizatsiya qilish	Sovutgichli omborlar va zamonaviy transport infratuzilmasini rivojlantirish uchun davlat-xususiy sheriklik loyihalarini kengaytirish. Logistika xarajatlarini 15% ga kamaytirish maqsadida 2025-2027 yillarda 100 million AQSh dollari investitsiya jalb qilish.
Moliyaviy resurslarning cheklanganligi	Kichik fermerlar uchun imtiyozli kreditlar	Kichik va o'rta fermer xo'jaliklariga past foizli kreditlar va grantlar taqdim etish. 2024-yilda qishloq xo'jaligi eksportini qo'llab-quvvatlash uchun 50 million AQSh dollari miqdorida maxsus fond tashkil etish.
Xalqaro bozorlarga	Savdo shartnomalarini	Yangi xalqaro bozorlarga kirish uchun ikki tomonlama savdo shartnomalari imzolash va

kirish	kengaytirish	bojxona tariflarini kamaytirish bo'yicha muzokaralar olib borish. 2026-yilgacha Yevropa Ittifoqi va Osiyo bozorlarida 3 ta yangi savdo kelishuvi imzolash.
Marketing va brendingning yetishmasligi	Milliy brendni rivojlantirish	"Made in Uzbekistan" brendi ostida qishloq xo'jaligi mahsulotlarini xalqaro bozorlarda targ'ib qilish uchun marketing kampaniyalarini boshlash. 2025-yilda xalqaro ko'rgazmalarda ishtirok etish uchun 10 million AQSh dollari ajratish.

Ushbu yechimlar qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportining raqobatbardoshligini oshirish uchun kompleks yondashuvni talab qiladi. Davlat siyosati, xususiy sektor hamkorligi va xalqaro tajribalardan foydalanish orqali O'zbekiston 2027-yilgacha qishloq xo'jaligi eksportini 20% ga oshirish imkoniyatiga ega. Agar har bir yechim bo'yicha batafsil ma'lumot kerak bo'lsa, iltimos, aniqlashtiring!

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini oshirish O'zbekiston iqtisodiyoti uchun muhim imkoniyatlar ochadi va eksport hajmini sezilarli darajada oshirishga xizmat qiladi. Yuqorida keltirilgan muammolarni bartaraf etish uchun taklif qilingan yechimlar – xalqaro sertifikatlashni kengaytirish, logistika tizimini modernizatsiya qilish, imtiyozli kreditlar taqdim etish, savdo shartnomalarini ko'paytirish va milliy brendni rivojlantirish – 2027-yilgacha eksport hajmini 20% ga oshirish imkonini beradi. GlobalGAP sertifikatiga ega fermerlar sonini 5% dan 20% ga yetkazish va logistika xarajatlarini 15% ga kamaytirish orqali mahsulotlarning xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligi sezilarli darajada yaxshilanadi. Bu strategiyalar nafaqat iqtisodiy foyda keltiradi, balki O'zbekiston qishloq xo'jaligi mahsulotlarini global bozorlarda barqaror brend sifatida joylashtirishga yordam beradi.

Bundan tashqari, davlat va xususiy sektor hamkorligi, xalqaro tajribalardan foydalanish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish eksport salohiyatini yanada

o'shiradi. Gollandiya va Chili kabi mamlakatlarning tajribasi O'zbekistonga organik mahsulotlar va effektiv marketing strategiyalarini rivojlantirishda yo'l-yo'riq bo'la oladi. 2025-yilda xalqaro ko'rgazmalarda "Made in Uzbekistan" brendini targ'ib qilish va yangi savdo shartnomalari imzolash orqali Yevropa Ittifoqi va Osiyo bozorlarida yangi imkoniyatlar ochiladi. Ushbu yondashuvlar amalga oshirilganda, O'zbekiston qishloq xo'jaligi eksporti 2027-yilgacha 1,8 milliard AQSh dollariga yetishi mumkin, bu esa mamlakat iqtisodiyotiga katta hissa qo'shadi va qishloq xo'jaligi sohasining global miqyosda raqobatbardoshligini ta'minlaydi.

XULOSA

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini oshirish O'zbekiston uchun iqtisodiy rivojlanishning muhim yo'nalishi hisoblanadi. Yuqorida keltirilgan muammolar – mahsulot sifati, logistika, moliyaviy cheklovlar, bozorlarga kirishdagi to'siqlar va marketingning yetishmasligi – kompleks yechimlarni talab qiladi. Taklif qilingan strategiyalar, xususan, xalqaro sertifikatlashni kengaytirish, logistika infratuzilmasini rivojlantirish, imtiyozli kreditlar taqdim etish, savdo shartnomalarini ko'paytirish va "Made in Uzbekistan" brendini targ'ib qilish 2027-yilgacha eksport hajmini 1,8 milliard AQSh dollariga yetkazish imkonini beradi. Ushbu chora-tadbirlar nafaqat eksport salohiyatini oshiradi, balki O'zbekiston qishloq xo'jaligi mahsulotlarini global bozorlarda barqaror va raqobatbardosh brend sifatida joylashtirishga xizmat qiladi. Xalqaro tajribalarni, xususan, Niderlandiya va Chili kabi mamlakatlarning muvaffaqiyatli amaliyotlarini qo'llash O'zbekiston uchun muhim yo'l-yo'riq bo'la oladi. Davlat va xususiy sektor hamkorligi, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va marketing strategiyalarini kuchaytirish orqali qishloq xo'jaligi eksporti nafaqat iqtisodiy jihatdan foydali bo'ladi, balki mamlakatning global iqtisodiyotdagi o'rnini mustahkamlaydi. 2025-2027 yillarda ushbu yechimlarni amalga oshirish fermer xo'jaliklarining daromadini oshirish, yangi bozorlarni egallash va qishloq xo'jaligi sohasini barqaror rivojlantirishga zamin yaratadi. Natijada, O'zbekiston qishloq xo'jaligi mahsulotlari xalqaro bozorlarda yuqori raqobatbardoshlikka ega

bo'lib, iqtisodiyotning barqaror o'sishiga hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. 2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 28.01.2022 yildagi PF-60-son.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 18-maydagi PF-5995-sonli —Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining sifat va xavfsizlik ko'rsatkichlari xalqaro standartlarga.

3. A.A. Eshonqulov Moliyaviy hisobot (Financial reporting) o'quv qollanman. "TIB NASHR", - Toshkent, 2025 yil, 485 bet.

4. O'.M.Rahimov. Qishloq ho'jalik mahsulotlari eksport salohiyatini rivojlantirishda davlat qo'llab quvvatlashining roli. International scientific and practical conference "environmental protection and scientific foundations of the "green" economy", april 4-5, 2025

5. Lebdioui, A. Chile's export diversification since 1960: 2023 yil

6. U.S. Department of agriculture foreign agricultural service (USDA FAS). Chile - Agricultural sector. Trade.gov 2023.

7. Washington Post. (2022). Netherlands is the second-largest exporter of agricultural products. Washington Post Interactive.

8. N.Sh. Muminov, A.R. Abdirayimov Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini eksport salohiyatini oshirishda vujudga kelayotgan muammolar va ularning yechimlari. Academic Research in Educational Sciences 2023 yil.

9. B.E.Rasulov. "Qishloq xo'jalik mahsulotlarini eksport qilishdagi muammolar va ularning yechimi". Toshkent: Sharq, 2019.